

u nas bilo rašireno guslarsko deseteračko pjevanje. U svom se članku bavi i bugaršticama koje razmatra kao direktan nastavak srpskoga feudalnog epskog pjevanja. Pokušava prikazati razliku među srpskim i hrvatskim epskim pjevanjem (na str. 230), ali je to mjesto ostalo neizrađeno i nerazumljivo. Na istoj strani navodi da je bugarštica o Marku i Andrijašu nesumnjivo srpska, a ona o Radisavu Siverincu bosanska (obje iz Hektorovičeva *Ribanja*). Da je govorio o njihovu motivskom porijeklu, tvrdnja bi bila nesigurna i neprovjerena, ali teoretski moguća. No kada govori o tim pjesmama samim po sebi, ovakvima kakve ih poznamo u njihovoj hvarskoj ikavštini s čakavskim osobinama, s tolikim crtama njihova dalmatinskoga hrvatskog ambijenta, zapisane iz usta dvojice ribara otočana, pa makar i otpjevane onim tzv. srpskim načinom, onda ova i tolike njoj slične tvrdnje, izrečene baš kao i ova naoko usputno, postaju tako zamorne i mučne, tako nepotrebne danas. Bilo bi tako dobro ne osvrtni se na njih kada te tvrdnje ne bi potjecale iz davno otrovanih izvora i kada se upornim njihovim ponavljanjima ne bi stvarao privid jedne znanstvene činjenice. I čemu to danas? Autor ni na drugim mjestima gotovo nikad ne vidi hrvatski udio u srpskohrvatskoj narodnoj epici, pa spominje samo srpsku i muslimansku komponentu. (Vidi, npr., str. 88—89, 136, 209, 218, 221 i dr.).

U istom članku govori Matić ispravno o trajnome međusobnom prelijevanju poezije i proze i neispravno o njihovoj granici: kao da prozno pripovijedanje nastaje onda kad zataji sposobnost kazivanja u stihu (ta se pojava, naravno, također javlja, ali je prozno kazivanje prvenstveno forma koja se oblikuje ravnopravno s pjesmama).

U članku o tragovima stiha na stećcima tvrdi autor da natpisi stećaka izviru iz epskih stihova, bez dovoljno uvjerljivih argumenata. U članku o historiji stiha navode se primjeri deseteraca u bajkama, govori se o odnosu seoske i građanske kulture prema poeziji (na način pomalo neobičan), o ponavljanju prijedloga u bugaršticama i poveljama. Članak o tvorcima narodnog epa govori o slijepim guslarima i o hajducima, s nizom dobro odabranih primjera, te daje prilično opravdanu protutežu Murkovu potpunom negiranju epskog doprinosa slijepaca.

U članku o pjesmama u Vukovu Rječniku prikazuje autor stihove koji su ondje citirani drukčije nego u štampanim Vukovim zbirkama, a u članku o akcentu zastupa mišljenje da je srpskohrvatski stih u narodnoj i u pisanoj umjetničkoj poeziji silabičan, pa naglasak nema metričke važnosti.

Ako na kraju još prigovorimo autoru zbog ležernog načina citiranja pojedinih djela nekim čudnim skraćenicama, gotovo kao u domaćem familijarnom žargonu, i ako mu prigovorimo što je epske pjesme nazvao epom te time očito stvorio zabunu, priznat ćemo mu na kraju, uza sve krupne zamjerke, da se njegova knjiga uhvatila ukoštac s mnogim bitnim pitanjima naše narodne epike i da čitalac i onda kada opravdano negoduje protiv mnogo čega u ovoj knjizi, ipak može, direktno ili indirektno, iz nje dosta toga naučiti i s interesom je pročitati.

Maja Bošković-Stulli

RUDOLF UND SUSANNE SCHENDA, EINE SIZILIANISCHE STRASSE. Volkskundliche Beobachtungen aus Monreale. Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen. Volksleben, 8. Band. Tübinger Vereinigung für Volkskunde, Tübingen 1965, 112 str., 41 fot.

Zanimljivo je za nas upoznati seriju radova koje u posljednjih nekoliko godina izdaje pod skupnim imenom »Volksleben« (Narodni život) Institut Ludwiga Uhlanda na univerzitetu u Tübingenu u Saveznoj Republici Njemačkoj. Zanimljivo je, zato upoznati ovu ediciju, jer njena redakcija (Hermann Bausinger s Rudolfom Schendom i Herbertom Schwedtom), a s njom i čitava radna zajednica koja se okuplja oko ovog aktivnog centra, studiju folklornih i etnoloških tema pristupa s aktualnoga aspekta zahvaćajući narodni život u njegovu recentnom postojanju, kako se danas odvija u društvenoj sredini sitnoga, u nauci do sada ne mnogo uočenog maloga građanina. Dok u promatranju pučke sredine, pa i one naših

dana, tražimo manje-više ipak nesvakidašnje manifestacije, etnološka škola na univerzitetu u Tübingenu prilazi suvremenim problemima pučke sredine s određenim zadatkom, tj. da što objektivnije zahvati sam taj život i da u njemu pronađe onu zakonitost po kojoj se tradicionalno nasljeđe u današnjici gubi i rastvara, a taj se proces razvija u onom dijelu društva koje danas tvori masovno suvremeno ljudstvo i koje se ne iskazuje u višim stvaralačkim emanacijama.

U nizu od dvanaest radova, koliko ih je do sada objelodanjeno u seriji »Volksleben«, podjednako prevlađuju opće teme iz širega okvira pučkog stvaralaštva, kao i one iz lokalnog područja ove škole, iz Württemberga ili još uže iz Tübingena i njegove bliže okoline. U prvu grupu pripadaju ovi radovi: 1. sv. serije »Volksleben« Dorothee Bayer, Der triviale Familien- und Liebesroman im 20 Jahrhundert, god. 1963; 3. sv. Monika Jaeger, Theorien der Mundartdichtung, 1964; 7. sv. Hermann Fischer, Volkslied-Schlager-Evergreen, 1965; 9. sv. Brigitte Schöpel, »Naturtheater«, 1965. i 11. sv. Hans-Ulrich Roller, Der Nürnberger Schembartlauf, 1965. U drugoj su grupi radovi: 2. sv. Gerd Spies, Hafner und Hafnerhandwerk in Südwestdeutschland, 1964 (to je u ovoj ediciji za sada jedini rad s obradom pučkoga materijalnog inventara i proizvodnje); 4. sv. Gerlinde Hole, Historische Stoffe im volkstümlichen Theater Württembergs seit 1800, 1964; 10. sv. Eugen Lutz, Gottlieb Friedrich Wagner. Schulmeister, Politiker, Mundartdichter, 1965; te dva skupna djela s priložima članova radne zajednice za proučavanje poklada (Beiträge des Tübinger Arbeitskreises für Fasnachtforschung), i to 6. sv. pod naslovom Fasnacht, 1964. i 12. sv. Dörfliche Fasnacht zwischen Neckar und Bodensee, 1966.

Iako izvan te obje grupe, ipak je izraziti predstavnik ove škole 8. svezak serije tj. djelo koje ovdje ukratko prikazujemo. Zapravo je ta knjiga nevelik i sažet opis jedne ulice u gradu Monrealu kraj Palerma u Siciliji. Ipak je premalo reći da je to samo opis. To je sasvim obično ispričavanje isječak iz sasvim običnog života malih ljudi na periferiji jednoga sicilskoga pokrajinskog naselja. Ali upravo po tom svom sasvim običnom načinu, po tom jednostavnom kronografskom prikazu kako živi jedna takva ulica, ta je knjiga u obilju današnje publicistike, i literarne i naučne, zapravo sasvim neobična, kao djelo svojevrsne istinske ljepote i duboke humanosti. Doista nije lako iznijeti nešto novo u opisu narodnog života Sicilije, gdje je Pitrè već prije dvije generacije zadao smjernice modernoj evropskoj etnografiji. Plodna škola, u nasljedstvu toga velikog učitelja regionalne etnografije iscrplja je gradu sicilske pokrajine pa djelo Pitrèa i njegovih nastavljača predstavlja i danas bogatu riznicu etnografskih promatranja, korisnu za svakoga tko se zanima za život na obalama Sredozemlja uopće.

Ipak je autorima pošlo za rukom da kroz kratki vremenski raspon od tri godine dadu prikaz određenoga društvenoga kolektiva, kako ga u svojoj cjelini predstavlja jedna periferna ulica u Monrealu. Započinjući s faktografskim opisom ulice, njezina smještaja i položaja u gradu, njezinih kuća i ostalih zgrada, autori nas bez imalo romantike uvode direktno u ovu sredinu gdje se život maloga puka odvija po dnevnom ritmu njegove ulice, njegova najužeg zavičaja. Pred nas izlaze pojedine porodice i njihovi članovi sa svojim zanimanjima, svojim brigama i malim radostima. Autori nas uvode spontano u taj život, tako da i sami doživljujemo probleme koji tište ovu malu građansku sredinu jednoga nama tako dalekog i malo poznatoga grada za koji bismo unaprijed rekli da nam ne može biti baš mnogo zanimljiv. Ali sve jasnije upoznajemo da ta ista pitanja danas potresaju i našu urbaniziranu sadašnjicu, da su to sve pojave veoma aktualne za čitavo današnje evropsko društvo.

Sukob između onih životnih oblika koji su se na obalama Sredozemlja izgrađivali kroz tisućljeća i koji se i sad još uporno produžuju u mediteranskoj pokrajini, s novim vremenom što nesmiljeno zadire u stari život i naglo briše prošlost, taj sukob kroz prizmu ove nevelike knjige postaje općeljudski. To je svršetak jedne epohe i početak one nove koju još ne poznajemo, ne znamo što nam donosi, a koja nesmiljeno melje ljudstvo ne samo u zabačenoj pokrajini jednoga sicilskoga grada nego na svim promjerima našega kontinenta, pa i dalje u svjetskim razmjerima.

Autori sažeto ukazuju na to koliko je u posljednjih 50 do 80 godina život ovoga puka odmakao od klasičnih opisa Pitrèovih i njegove škole. Ali intimno

oni ne žale za tim kako se ranije žalilo, nego realno upozoruju na duboke životne promjene koje se danas dešavaju u tradicionalnom okviru ovoga ustaljenog maloga svijeta. Plastično iznose kako se preslojavanje starih norma s novim nadošlim utjecajima ne odvija glatko, bez trenja, štaviše kako je duboka protivnost između tradicije i stremjenja novog pokoljenja s otvorenim mogućnostima društvenog razvoja. Pa ako u svom zaključku naglašuju da fenomen izmjene u tradiciji ne smatraju specifičnim samo za ovu usku regiju njihova promatranja, ipak ukazuju na to kako društvo u malograđanskoj sicilskoj provinciji stoji bespomoćno i izgubljeno pred rapidnim nadiranjem modernog života, ne nalazeći razumijevanja za ovo novo što na nj silom nadolazi.

Knjiga R. i S. Schende za nas je zanimljiva još sa jednog stanovišta. Ustaljeno mišljenje da je etnografija nauka samo o seljačkom društvu, mišljenje obojeno onim pogubnim prizvukom o specifičnoj seljačkoj kulturi, kako je to kod nas usvojeno još iz predratnog razdoblja, u ovoj nevelikoj a korisnoj knjizi dobiva svoju suštinsku opreku. Društveni prosjek što ga tvori moćna ljudska zajednica u pozadini iza vrhunskih političkih zbivanja — a taj je društveni prosjek u Mediteranu odavna urbaniziran — to je objekt promatranja u ovoj dobroj knjizi tûbinške škole. Po tome ova knjiga može i našim etnolozima poslužiti kao koristan metodološki ogled.

Marijana Gušić

NOVIJE CRNOGORSKE NARODNE PJESME. Izbor iz zbirke BRANKA-BANJA ŠARANOVIĆA. Priredila RADMILA PEŠIĆ. Grafički zavod, Titograd 1964, 151 str.

Crna Gora, dio naše zemlje s veoma razvijenom i sve do danas nepresahlom narodnom poezijom, ujedno je i prilično zanemarena po opsegu prikupljanja, objavljivanja i proučavanja svoje narodne poezije, a pogotovo one koja nije epska.

Stoga ova mala zbirka crnogorskih narodnih pjesama, pretežno lirskih, zapisanih u desetgodišnjem razdoblju od 1951. do 1961. godine, zaslužuje pažnju i priznanje. Njihov skupljač Branko Šaranović, profesor književnosti, rođen 1921, tragično je preminuo 1961. godine i ostavio za sobom veliku zbirku na žalost vrlo nesređenih pjesama, gotovo bez ikakvih popratnih podataka; te su pjesme on i njegovi suradnici prikupili u različitim dijelovima Crne Gore, a poneke i u Hercegovini. Iz toga nesređenog materijala, nađenog u Šaranovićevoj ostavštini, pripremila je R. Pešić ovu malu zbirku.

Zbirka obuhvaća lirske pjesme i balade, poznate većim dijelom, u drukčijim varijantama, i iz klasičnih zbirki; zatim novije ljubavne pjesme, osobito dvostihove; nekoliko tužbalica; lirske pjesme s tematikom iz NOB-a, koje popunjuju dosadanje poznate zapise iz te skupine našega nedavnog narodnoga pjesničkoga stvaranja; te na kraju nekoliko duljih pjesama iz NOB-a koje su nazvane episkima.

U predgovoru, koji obuhvaća osam stranica a napisan je čitko i lijepo, bez posebnih studijskih pretenzija, donose se informacije o postanku zbirke i pokušaj sažete ocjene njezinih pjesama.

Uz mišljenja iznesena u predgovoru stavila bih dvije napomene:

Pjesme spjevane u osmercu izdvaja autorica (na str. 12) »od klasične lirske pesme patrijarhalne sredine« i uopće »od starih lirskih pjesama«, no nije jasno, zbog nedorađenih formulacija, da li misli time općenito osmeračke pjesme u Crnoj Gori ili samo one novije, ljubavne, rimovane. U drugome slučaju ne bi bio bitan osmerački metar nego naprosto novi sloj narodnih pjesama bez obzira na metričke osobine, a u prvom slučaju misao bi bila pogrešna. Demantiraju je, među ostalim, arhaične i, uz to, neke od najboljih pjesama u ovoj zbirci — spjevane osmercem, kao npr.: Kičeno nebo zvijezdama (str. 8), drugi dio pjesme Razvilo se žito ranito (str. 36), Razgranala rakitica (str. 42), U jezeru sve zeleno (str. 47), Vezla Jana zlatne grane (str. 49) i dr. Neke od tih pjesama imaju ve-